

УДК 338.2:364

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V32(2022)-02

Борисюк О. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ORCID: 0000-0002-9411-4118

e-mail: lena-borysuk@ukr.net

Дацюк-Томчук М. Б., кандидат економічних наук, доцент кафедри права та фінансів, Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна», м. Луцьк, Україна

ORCID: 0000-0002-9794-8943

e-mail: mashaprof@ukr.net

Звірко А. О., здобувач вищої освіти факультету економіки та управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ORCID: 0000-0001-7776-4461

e-mail: nastasia.09.nz@gmail.com

Демчук І. В., здобувач вищої освіти факультету економіки та управління, Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ORCID: 0000-0001-8244-2491

e-mail: Irademchuk04@gmail.com

Роль недержавних пенсійних фондів у забезпечення соціально-економічного розвитку України

Анотація. Система недержавного пенсійного забезпечення є невіддільною частиною системи накопичення пенсій та базується на принципі добровільної участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень додаткових виплат до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Це дає можливість громадянам робити додаткові заощадження на старість. Проте, як показує практика останніх років, попри своє вагоме значення НПФ не набули активного розвитку в Україні. У статті розглянуто роль недержавних пенсійних фондів у забезпеченні соціально-економічного розвитку в Україні. Наведено класифікацію НПФ згідно із закордонною практикою та відповідно до вітчизняного досвіду. Проведено оцінку роботи НПФ на основі аналізу запропонованих ними програм та визначено пріоритетні напрями інвестування пенсійних активів НПФ. Запропоновано напрями вдосконалення системи функціонування недержавних пенсійних фондів в сучасних умовах.

Ключові слова: пенсійна система; недержавне пенсійне забезпечення; недержавні пенсійні фонди; корпоративні пенсійні фонди; пенсійні виплати; соціально-економічний розвиток.

O. Borysiuk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Finance, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

M. Datsyuk-Tomchuk, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Law and Finance Department, Lutsk Institute of Human Development, University of Ukraine, Lutsk, Ukraine

A. Zvirko, student of the Faculty of Economics and Management, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

I. Demchuk, student of the Faculty of Economics and Management, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

The Role of Non-State Pension Funds in Ensuring the Socio-Economic Development of the Country

Abstract. Introduction. With the constant growth of the deficit in the financing of pension benefits and the real threat of the state's inability to guarantee pensions, the role of the private pension system is growing. The burden on the state pension system leads to an increase in the financial burden for individuals and legal entities, due to increased contributions to the state Pension Fund, which leads to a decrease in the amount of financial resources for the development of its activities.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the activities of private pension funds in the current socio-economic development of the country.

¹Стаття надійшла до редакції: 20.04.2022

Received: 20 April 2022

Results. *The effective functioning of the national economy depends on the level of financial security of various economic entities. With the help of mobilization of their funds there is an active distribution and redistribution of financial resources between different sectors of the economy. A developed system of financial institutions is needed to develop the process of accumulation of free money. They are the ones who transfer capital from those who have savings and those who need it. Among many types of financial institutions, private pension funds deserve considerable attention. Given the practical absence of a funded system of compulsory state pension insurance, as well as the insufficient level of funding for the solidarity system, they contribute to improving the economic well-being of the population. By concluding an agreement with the NPF, each citizen can determine the amount of future additional non-state pension benefits. Thus, without the effective functioning of the third level of the pension system, the financial security of the population in old age will be minimal, which will reduce the economic development of Ukraine as a whole.*

Conclusions. *For the effective functioning of the NPF network in Ukraine it is necessary:*

- ensure transparency of NPF activities and increase protection of the rights of their participants;
- to establish a fund for guaranteeing pension contributions of participants, which would return part of such contributions in case of bankruptcy of the selected NPF. This would increase public confidence in these financial institutions;
- to improve and modernize the regulatory framework related to NPF risk management;
- take measures to improve the financial literacy of the population and increase public interest in participating in the private pension system;
- reduce the taxation of payments to NPF participants when they reach retirement age;
- provide tax benefits for legal entities - founders of NPFs, with a significant number of participants;
- to ensure the development of the financial market in Ukraine, which will expand the range of financial instruments in which NPFs can invest.

Keywords: *pension system; non-state pension provision; non-state pension funds; corporate pension funds; pension payments; socio-economic development.*

JEL Classification: *E 44; G 20; G 23.*

Постановка проблеми. Ефективне функціонування національної економіки залежить від рівня фінансового забезпечення різних економічних суб'єктів. За допомогою мобілізації їхніх коштів відбувається активний розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між різними галузями економіки. Для розвитку процесу акумуляції вільних грошових коштів потрібна розвинута система фінансових інститутів. Саме вони здійснюють переливання капіталу від тих, хто має у своєму розпорядженні заощадження, та тими, хто цей капітал потребує. Серед багатьох видів фінансових інституцій значної уваги заслуговують недержавні пенсійні фонди. В умовах практичної відсутності накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а також недостатнім рівнем фінансування солідарної системи, вони сприяють підвищенню економічного добробуту населення. Укладаючи договір з НПФ, кожен громадян може самостійно визначити розмір майбутніх додаткових недержавних пенсійних виплат. Таким чином, без ефективного функціонування третього рівня пенсійної системи фінансове забезпечення населення у старості буде мінімальним, що призведе до зниження економічного розвитку України в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню системи недержавного пенсійного забезпечення приділені праці багатьох вітчизняних вчених серед яких: В. Д. Базилевич, І. О. Кравченко, Ю. В. Вітка, І. О. Ткаліч [3], О. І. Білик, Т. А. Говорушко, В. І. Грушко [6], Я. Р. Шимко, М. Б. Ріпа [4], Н. В. Ткаченко, О. П. Коваль, Н. М. Ковальова, Е. М. Лібанова, В. В. Яценко та інші. Закордонні вчені також займалися

вивченням цієї проблематики: Н. Барр, П. Даймонд [7], З. Боді, Г. Гендрікс, А. Грінспен, Р. Хольцман, Ф. Девіс, К. Дейкін, Дж. Стігліц, Ф. Фабоцці, Р. Хінц та інші.

Таким чином, сучасне функціонування НПФ передбачає всебічне вивчення цієї проблематики багатьма вченими. Однак дослідження цього питання не є вичерпним, що спричиняє необхідність подальшого дослідження поданої теми.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є аналіз діяльності недержавних пенсійних фондів в сучасних умовах соціально-економічного розвитку країни.

Основні результати дослідження. В умовах постійного зростання дефіциту у фінансуванні пенсійних виплат та реальної загрози неспроможності держави гарантувати пенсійне забезпечення, роль недержавної пенсійної системи дедалі більше зростає. Навантаження на державну пенсійну систему призводить до зростання фінансового тягаря для фізичних та юридичних осіб, внаслідок збільшення внесків до державного Пенсійного фонду, що призводить до зменшення обсягу фінансових ресурсів на розвиток своєї діяльності.

Основними фінансовими організаціями, які генерують пенсійні накопичення громадян є недержавні пенсійні фонди, які відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» мають статус неприбуткової організації, головною метою існування якої є нагромадження пенсійних внесків із наступним керуванням акумульованими коштами й здійснення пенсійних виплат [2]. Необхідність існування налагодженої мережі НПФ чудово підтверджує її соціально-економічне значення (рис. 1)..

Рисунок 1 – Соціально-економічне значення НПФ

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [4, 7]

В Україні НПФ розрізняють трьох видів (табл. 1). автономними, інституційними та створеними у Відповідно до цієї класифікації, НПФ України є корпоративній формі.

Таблиця 1 Види НПФ в Україні

Види	Характеристика
Корпоративний фонд	Засновниками якого можуть бути як одна, так і так декілька юридичних осіб-роботодавців, а приєднуватись до них - інші роботодавці-платники.
Професійний фонд	Засновниками якого можуть бути об'єднання як фізичних осіб, так і юридичних осіб-роботодавців, а також професійні спілки чи фізичні особи, які поєднані родом своєї професійної діяльності.
Відкритий фонд	Учасниками такого фонду можуть бути будь-які фізичні особи, незалежно від місця чи характеру їх роботи.

Джерело: складено авторами на основі [2]

З огляду на класифікацію, що подана у табл. 1, для підприємства-засновника пенсійного фонду найбільш вигідним є утворення пенсійних фондів корпоративного виду, оскільки участь у такому фонді закріплює працівника на підприємстві. Перевагою ж відкритих фондів виступає правове регулювання,

адже правила встановлених до них внесків є менш регламентовані законодавством. На відміну від вітчизняної практики, класифікація НПФ згідно із закордонним досвідом дає змогу ширше класифікувати їх за певними ознаками (рис. 2).

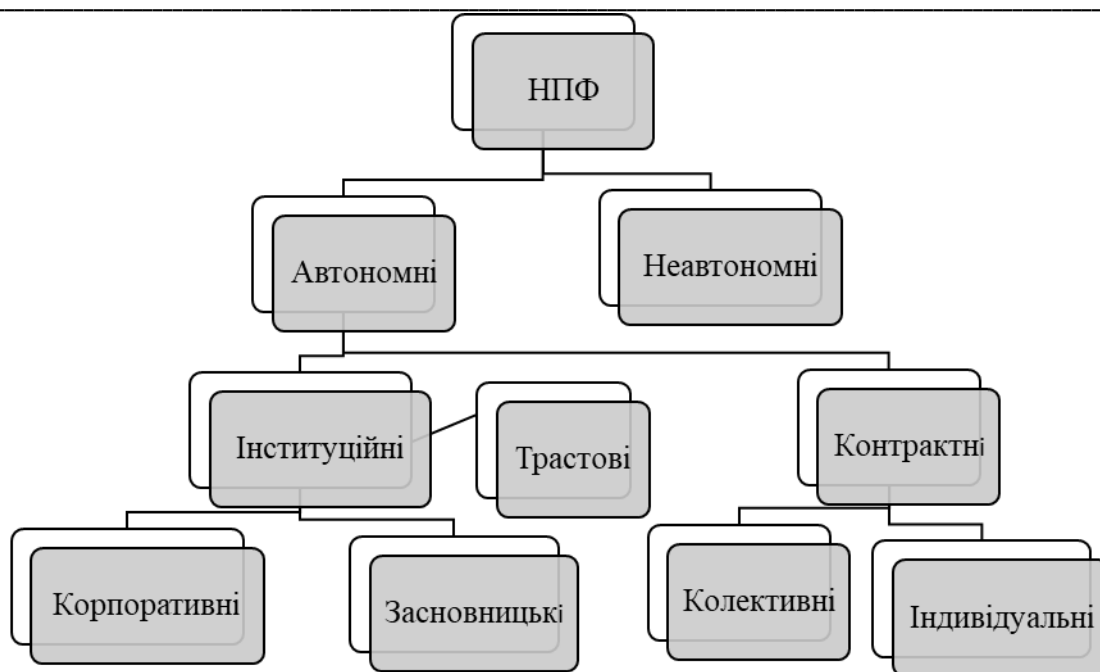

Рисунок 2 – Класифікації НПФ згідно із закордонною практикою

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [3, с. 47]

У 2017 році було затверджено Стратегію КНПФ НБУ на зазначенні роки. Основні завдання та очікувані результати від них наведені у табл. 2

Таблиця 2 Основні завдання та очікувані результати Стратегії КНПФ НБУ на 2017-2022 рр.

Завдання	Очікувані результати
Зростання обсягів пенсійних активів	Дохідність не нижче за рівень інфляції + 1%; приведення стану активів до цільових (до кінця 2022 р. частка нецільових активів повинна становити не більше 5% від загальної вартості).
Забезпечення довіри учасників	Упевненість більше 80% учасників, що Фонд здатний забезпечити надійне та тривале збереження їх заощаджень; проходження учасниками навчання з основ недержавного пенсійного забезпечення; отримання учасниками актуальної інформації про послуги та діяльності Фонду.
Нові умови для учасників	Можливість моніторингу учасниками своїх персональних рахунків, забезпечення зручної взаємодії між учасником та Фондом щодо обміну інформацією та документами.
Управління ризиками	Відсутність порушень Інвестиційної декларації Фонду і лімітів фінансових ризиків; проведення регулярних тренінгів, які б допомогли працівникам, які мають відношення до інвестиційної діяльності, правильно управляти ризиками.
Упровадження у роботі Фонду світових практик	З боку контролюючих органів та аудиту немає суттєвих зауважень в т. ч. до фінансової звітності та звітності з недержавного пенсійного забезпечення; надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства про накопичувальне пенсійне забезпечення.

Джерело: узагальнено авторами на основі даних [9]

На сьогодні корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України КНПФ НБУ користується консервативною інвестиційною стратегією, яка полягає у вкладенні пенсійних внесків у ліквідні, низькоризикові та відносно прибуткові активи (депозити та ОВДП). Формування пенсійних фондів здійснюється на таких етапах: спочатку НБУ нараховує додатково суму у розмірі 3% від заробітної

плати на індивідуальний пенсійний рахунок працівника (також працівник може самостійно здійснювати додаткові внески), далі відбувається приріст коштів через їх інвестування, які зараховуються на цей рахунок і при досягненні пенсійного віку учасник фонду отримує додаткову пенсію. Таким чином можна розрахувати суму пенсійних виплат – при заробітній платі 10 тис. грн

(яка зростає щорічно на 10%), місячному внеску 500 грн, інвестиційному річному прибутку на рівні інфляції + 1% працівник НБУ, якому відкрили пенсійний рахунок у 30 років, при настанні пенсійного віку (65 років) у середньому за 20 років буде отримувати 17 тис. грн щомісячно. Варто зазначити, що у перший рік пенсійні виплати є найменшими, а за останній рік – найвищими.

Таким чином, наявність КНПФ позитивно впливає на діяльність самих підприємств, на базі яких вони створені. До основних переваг їх функціонування можна віднести:

- зменшення величини оподаткованого доходу внаслідок віднесення суми пенсійних внесків до витрат підприємства;

- сума відрахувань на пенсійні внески не відноситься до фонду оплати праці та не є базою для нарахування ЄСВ;

- підвищення рівня репутації підприємства.

У 2021 р. пріоритетними напрямками інвестування пенсійних активів НПФ стали державні цінні папери, частка яких сягає майже половини усіх інвестицій (46,3%). Друге місце займала частка грошових коштів на рахунках у банках (35,0% інвестованих активів). Невеликий відсоток належить облігаціям підприємств, емітентами яких є резиденти України (9,7%), об'єктам нерухомості (3,1%) та облігаціям внутрішніх місцевих позик (2,5%) (рис. 3).

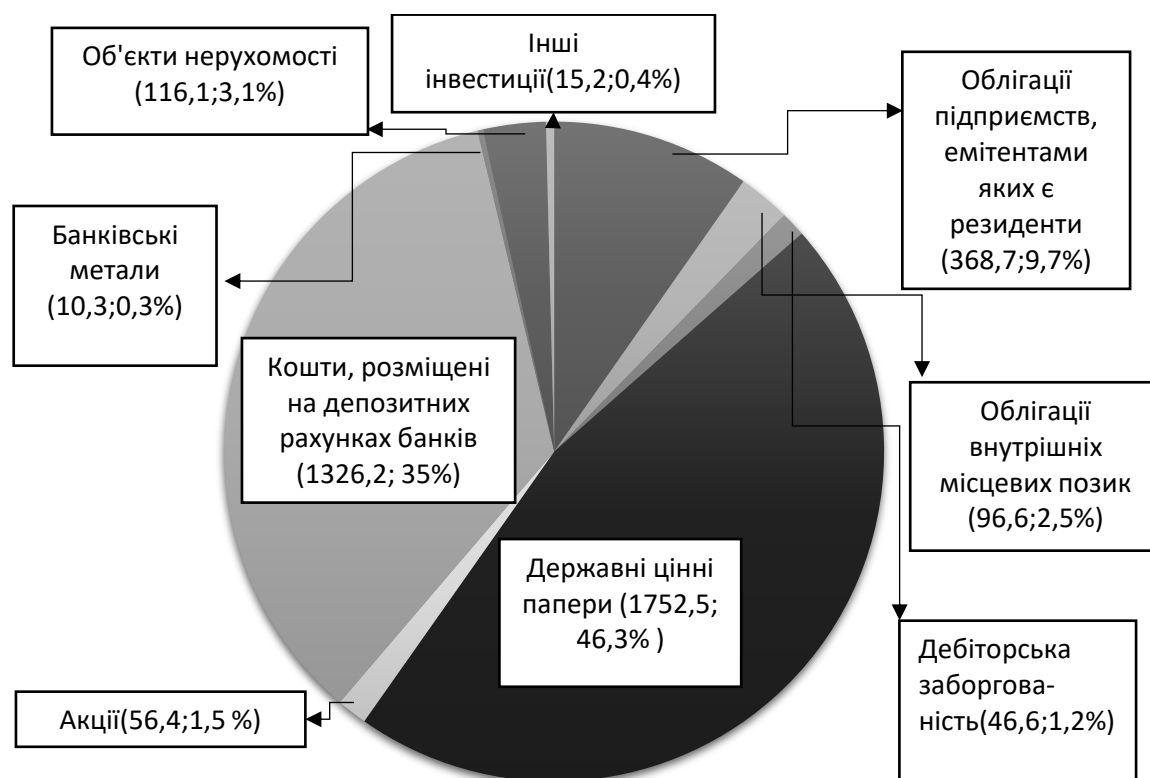

Рисунок 3 – Структура інвестованих пенсійних активів станом на 30.09.2021, млн грн

Джерело: розроблено авторами на основі джерела [5]

Для того, щоб детальніше проаналізувати діяльність НПФ в Україні було обрано 3 відомих фонди: «ПриватФонд», «Династія», «ОТП Пенсія» (табл. 3). Як бачимо, у всіх них однакові умови при укладанні договору, однак різні характеристики діяльності. З проведеного дослідження можна побачити, що ВПФ «ОТП Пенсія» має найбільшу

кількість учасників, проте середньорічний рівень доходності та сума пенсійних виплат вищі у ВПФ «ПриватФонді», що зумовлено більшим терміном перебування фонду на вітчизняному ринку. Також слід помітити, що у досліджених НПФ зрозумілий, креативний та інформативний інтерфейс сайтів, який спрощує процедуру пошуку інформації

Таблиця 3 Порівняльна характеристика відомих НПФ України

Назва НПФ			
Основні характеристики діяльності та умови договору	«ПриватФонд»	«Династія»	«ОТП Пенсія»
Чиста вартість активів	303 млн грн	128 млн грн	353 млн грн
Кількість учасників	51 тис.	41 тис.	63 тис.
Період діяльності на українському ринку	17 р.	9 р.	13 р.
Загальна сума пенсійних виплат	36 млн грн	4 млн грн	27 млн грн
Середньорічна дохідність	9,7 %	7,9 %	7,5 %
Можливість вкладника самостійно обирати свій пенсійний вік	Так, але не менший, ніж встановлений законодавством (не менше 50 років)		
Термін вкладення коштів в НПФ	Не менше 10 років		
Види виплат при настанні пенсійного віку	<p>На визначений строк та одноразовою виплатою.</p> <p>Особливості виплати на визначений термін:</p> <ul style="list-style-type: none"> • може виплачуватися щомісячно, щоквартально, кожних пів року, раз на рік; • проводиться не раніше 2-х місяців після отримання адміністратором заяви учасника про визначення пенсійного віку. <p>Одноразова виплата може здійснюватися за таких умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> • документарного підтвердження критичного стану здоров'я (онкологічні захворювання, інсульт, інвалідність); • виїзд учасника на постійне місце проживання за межі України; • якщо щомісячна сума виплат менша 50% місячного прожиткового мінімуму. 		
Можливість успадкування пенсійних виплат	Так		

Джерело: побудовано авторами на основі даних [10, 11, 12]

Разом із тим, варто зазначити, що сума майбутньої недержавної пенсії великою мірою залежить від тривалості накопичень, суми щомісячних внесків, рівня дохідності активів НПФ, рівня інфляції та

тривалості пенсійних виплат. Розрахунок оптимальної пенсії з врахуванням оптимального терміну та суми вкладу в недержавні пенсійні фонди подано в табл. 4.

Таблиця 4 Розрахунок майбутньої пенсії при вкладанні коштів у НПФ України

Показники	«ПриватФонд»			«Династія»			«ОТП Пенсія»		
	10	20	30	10	20	30	10	20	30
Період накопичення, років									
Щомісячний внесок, грн	1000								
Річна дохідність (станом на початок 2022 р.)	9,7 %			7,9 %			7,5%		
Тривалість пенсійних внесків, років	20								
Середній розмір місячної пенсії, грн	2 658	9 552	27 433	1 896	6 104	15 444	1 590	5 046	12 491

Джерело: побудовано авторами на основі пенсійного калькулятора НПФ

Таким чином, найперспективнішим є варіант вкладення коштів у ВПФ «ПриватФонд». Отриманий результат є наслідком найвищого рівня доходності у порівнянні з іншими фондами. Варто зазначити, що в майбутньому доходність активів НПФ може змінитися внаслідок макро- та мікрочинників, тому точно визначити розмір майбутньої пенсії неможливо. Також на основі отриманих розрахунків можна зробити висновок, що найприбутковіше вкладати кошти мінімум на 20 років, адже десятирічні вклади супроводжуються низьким розміром недержавної пенсії, яка не зможе задовольнити навіть найнеобхідніші потреби.

Порівнюючи діяльність вітчизняних НПФ із закордонним досвідом, можна стверджувати, що вклади у недержавні пенсійні фонди здійснюються значно більшою кількістю громадян. Так, у Німеччині, яка характеризується найефективнішою пенсійною системою у Європі, кількість учасників найбільш відомих фондів (BVV Versicherungsverein des Bankgewerbes) може перевищувати 300 тис., а вартість активів досягати 30 млрд євро [13]. Угорщина, в одному з основних своїх пенсійних фондів (OTP Nyugdíjpenztár Magyarország), налічує близько 249 тис. учасників та має у своєму розпорядженні 909,2 млн євро активів [14]. Своєю чергою, кількість учасників відомого НПФ Польщі (IKZE), із меншим населенням, ніж в Україні, становить понад 63 тис., а вартість активів досягає відмітки в 172,413 млн євро. [14]. Велика різниця між кількістю учасників українських та закордонних НПФ спричинена високим рівнем життя, достатнім рівнем доходів, фінансовою грамотністю населення, а також стабільною політичною ситуацією цих країн.

Наразі в Україні існує значна кількість перепон на шляху до повноцінного функціонування НПФ. Саме тому, доцільним буде розглянути їх у розрізі внутрішніх та зовнішніх проблем. До найважливіших зовнішніх проблем можна віднести: нестабільну політичну та макроекономічну ситуацію в країні, що несе за собою зниження рівня доходів та добробуту населення, низький рівень довіри до фінансових установ, такого роду як НПФ, недостатня фінансова грамотність населення, а також недостатній розвиток фондового ринку, неналежне нормативно-правове регулювання та інформаційне забезпечення діяльності фондів та військові дії. Як відомо, вирішення зовнішніх проблем потребує застосування комплексних заходів на державному рівні. Саме тому, важливим кроком є підтримка стабільності роботи третього рівня накопичувальної системи, що не є можливим без забезпечення стабільності пенсійної системи загалом.

До внутрішніх проблем першочергово слід віднести недостатню кількість необхідних інструментів аналізу інвестування активів фондів, обмежену кількість кваліфікованих кадрів з управління активами фондів, а також компетентних працівників загалом.

Для вирішення такої кількості проблем необхідно розробити низку заходів щодо забезпечення ефективного функціонування мережі НПФ в Україні:

- забезпечити прозорість діяльності НПФ та підвищити захист прав їх учасників;
- заснувати фонд гарантування пенсійних внесків учасників, котрий повертав би частину таких вкладів у випадку банкрутства обраного НПФ. Це підвищило б довіру населення до даних фінансових установ;
- удосконалити та модернізувати нормативно-правову базу, що стосується управління ризиками НПФ;
- провести заходи щодо покращення фінансової грамотності населення та підвищити суспільний інтерес до участі в системі недержавного пенсійного забезпечення;
- зменшити оподаткування виплат учасникам НПФ при досягненні ними пенсійного віку;
- надати податкові пільги для юридичних осіб — засновників НПФ, зі значною кількістю учасників;
- забезпечити розвиток фінансового ринку в Україні, що розширить асортимент фінансових інструментів, у які можуть інвестувати НПФ.

Висновки. Отже, НПФ мають велике значення для пенсійної системи, окремого громадянина та економіки в цілому. Цей винятковий фінансовий інститут створює нові можливості для підвищення добробуту населення при обмежених можливостях державної пенсійної системи, а також стимулює економічний розвиток країни. Провівши аналіз діяльності НПФ в Україні можна зробити висновок, що наразі система недержавного пенсійного забезпечення в нашій державі знаходиться на стадії поступового впровадження та користується невеликою популярністю серед населення. Насамперед це спричинено недовірою громадян до подібних фінансових установ, низьким рівнем захисту від потенційних ризиків, невеликою кількістю фінансових інструментів та недостатньо розвиненим інформаційним забезпеченням. Разом із тим, посилюють ці проблеми військові дії на території нашої держави. Саме тому, необхідно розробити та впровадити програму комплексних заходів для розвитку НПЗ в Україні. Варто зазначити і те, що ефективність діяльності НПФ у країні залежить не лише від модернізації чинної пенсійної системи, а й від рівня життя, доходів населення, а також розвитку інфраструктури фінансового ринку.

Література:

1. Міністерство юстиції України: веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4816 (дата звернення 28.03.2022).

2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09 лип. 2003 р. №1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 29.03.2022).
3. Ткаліч О. І. Зарубіжний досвід правового статусу недержавних пенсійних фондів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. № 8. С. 46-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_8_14 (дата звернення: 30.03.2022).
4. Ріппа М., Шимко Я. Економічна природа недержавних пенсійних фондів. *Економічний вісник університету*. 2019. № 41. С. 162–170. URL: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-162-170> (дата звернення: 30.03.2022).
5. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 2021 рік: веб-сайт НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5> (дата звернення: 31.03.2022).
6. Танчик В. І., Грушко В. І. Сучасний стан та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Держава, регіони, підприємство: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали міжнародної конференції (21-22 листопада 2019 р.)*. Київ. 2019. С. 369-371. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/grushko_0010.pdf (дата звернення: 31.03.2022).
7. Barr, Nicholas and Diamond, Peter A., Reforming Pensions. (2008). MIT Department of Economics Working Paper No. 08-22. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1315444> (дата звернення: 31.03.2022).
8. Стратегія КНПФ НБУ 2017-2022: веб-сайт НБУ. URL: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/pro_fond/strategiia_knpf_nbu_2017-2022.html (дата звернення: 01.04.2022).
9. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 року. № 2755-VI. URL: https://ibuhgalter.net/tax-codex/159_ (дата звернення: 01.04.2022).
10. Відкритий пенсійний фонд «ПриватФонд»: веб-сайт. URL: <https://privatfond.com.ua/uk/> (дата звернення: 01.04.2022).
11. Відкритий пенсійний фонд «Династія»: веб-сайт. URL: <https://dynasty.icu/#> (дата звернення: 01.04.2022).
12. Недержавний пенсійний фонд «ОТП Пенсія»: веб-сайт. URL: <https://otppension.com.ua/> (дата звернення: 01.04.2022).
13. Das sind die größten Pensionskassen in Deutschland. URL: <https://www.private-banking-magazin.de/kapitalanlagen-das-sind-die-groessten-pensionskassen-in-deutschland/> (дата звернення: 02.04.2022).
14. IKZE w Dobrowolnych Funduszach Emerytalnych. URL: <https://konto-ikze.pl/> (дата звернення: 02.04.2022).
15. OTP Nyugdíjpenztár. URL: <https://www.otpnugdij.hu/hu/uj-belepoknek> (дата звернення: 02.04.2022).

References:

1. Ministry of Justice of Ukraine (2022). Official web-site. Retrieved from https://minjust.gov.ua/m/str_4816 [in Ukr.].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). About non-state pension provision (Act No.1057-IV, July 1). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> [in Ukrainian].
3. Tkalic, O. I. (2012). Foreign experience of the legal status of non-state pension funds. *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava*, 8, 46-49. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_8_14 [in Ukrainian].
4. Rippa, M. & Shymko, Ya. (2019). The economic nature of non-state pension funds. *Ekonomicznyj visnyk universytetu*, 41, 162-170. Retrieved from <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-162-170> [in Ukrainian].
5. National Commission on Securities and Stock Market. (2021). Results of development of the non-state pension system as of 30.09.2021. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-5> [in Ukrainian].
6. Tanchyk, V. I. & Hrushko, V. I. (2019). Current state and prospects of development of non-state pension funds in Ukraine. *Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij konferentsij Derzhava, rehiony, pidpriemnytstvo: informatsijni, suspil'no-pravovi, sotsial'no-ekonomichni aspekty rozvytku [State, regions, entrepreneurship: information, socio-legal, socio-economic aspects of development]*. Kyiv: KROK University, 369-371. Retrieved from https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/grushko_0010.pdf [in Ukrainian].
7. Barr, Nicholas & Diamond, Peter A. (2008). Reforming Pensions. MIT Department of Economics Working Paper, 08-22, 3-6. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1315444> [in English].
8. National Bank of Ukraine (2017). Official web-site. Strategy of the Corporate Privat Pension Fund of the National Bank of Ukraine 2017-2022. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2012_8_14 [in Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). Tax code of Ukraine (Act No.2755-VI, Desember 2). Retrieved from <https://ibuhgalter.net/tax-codex/159> [in Ukrainian].
10. Open Pension Fund «PrivatFund» (2022). Official web-site. Retrieved from <https://privatfond.com.ua/uk/> [in Ukr.].
11. Open Pension Fund «Dynastia» (2022). Official web-site. Retrieved from <https://ibuhgalter.net/tax-codex/159> [in Ukr.].
12. Non-state Pension Fund «ОТП Pensia» (2022). Official web-site. Retrieved from <https://otppension.com.ua/> [in Ukr.].
13. Institutionell. (2020). Das sind die größten Pensionskassen in Deutschland. Retrieved from <https://www.private-banking-magazin.de/kapitalanlagen-das-sind-die-groessten-pensionskassen-in-deutschland/> [in German].
14. IKZE. (2022). IKZE w Dobrowolnych Funduszach Emerytalnych. Retrieved from <https://konto-ikze.pl/> [in Polish].
15. OTP Nyugdíjpenztár (2022). Official web-site. Retrieved from <https://www.otpnugdij.hu/hu/uj-belepoknek> [in Hungarian].

